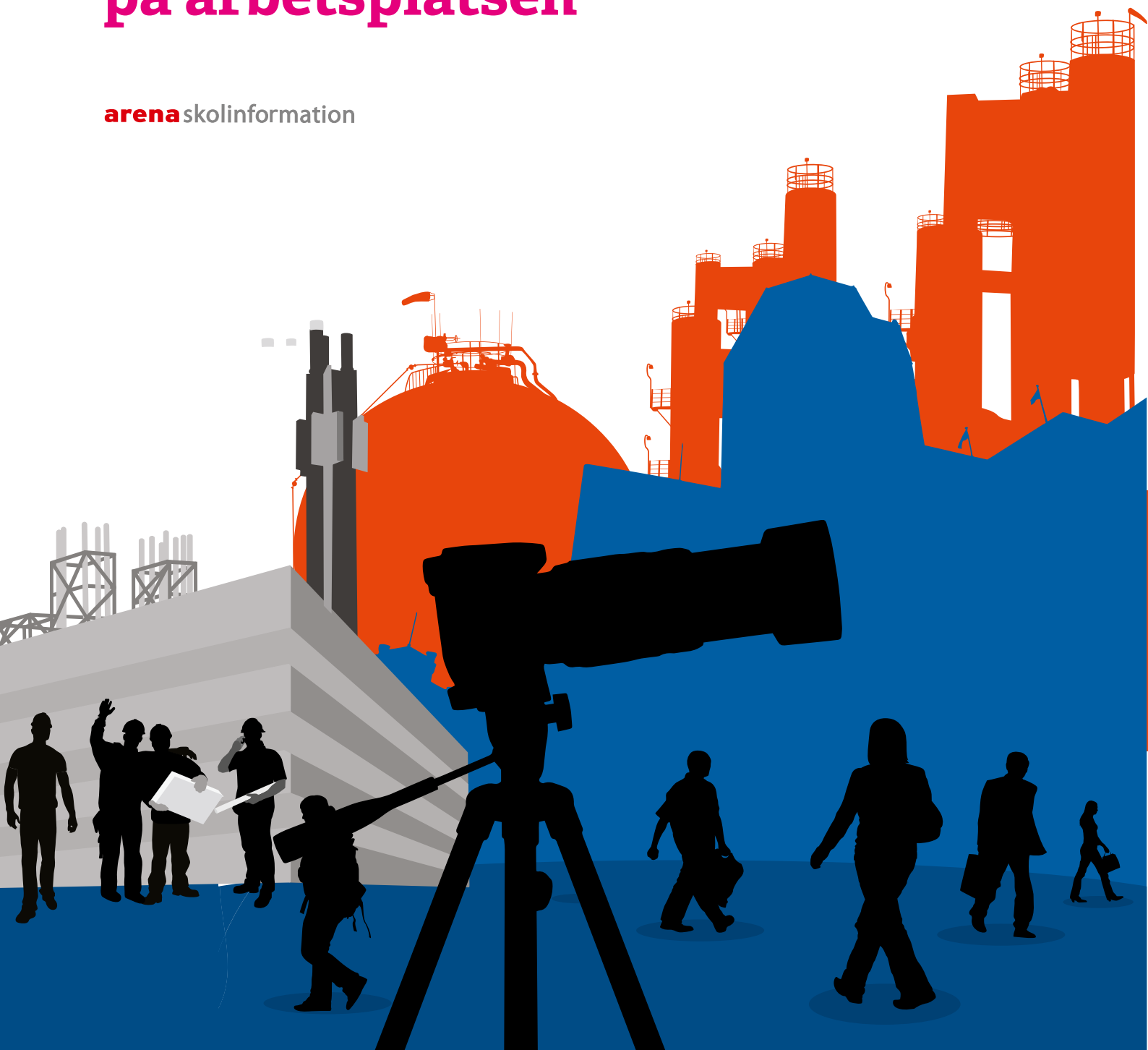

LÄRARHANDLEDNING

Hot och våld på arbetsplatsen

arenaskolinformation

INLEDNING

Syfte och avsändare

Fyra filmer om arbetslivet med tillhörande lärarhandledning är producerat av Arena skolinformation, en del av Arenagruppen, i nära samarbete med ett antal fackförbund. Syftet med materialet är att ge elever på gymnasieskolan en fördjupad bild av några arbetsmiljöproblem på dagens arbetsmarknad.

Målgruppen för materialet är framför allt elever på gymnasieskolans yrkesprogram, men även de högskoleförberedande programmen kan använda materialet med stor behållning.

Tips! Ett sätt att bearbeta fakta kring arbetsmiljöfrågor och vilka lagar och regler som gäller där är att arbeta med Arenas material *Arbetsmiljö*. Materialet kan laddas ned eller beställas här: arbetslivskoll.se/material/fokus-pa-arbetsmiljo/

Fyra filmer med lärarhandledningar

Materialet består av fyra korta filmer om arbetsmiljö som var och en behandlar ett speciellt tema kring arbetsmiljö.

Film 1 – Mobbing på arbetsplatsen. Den första filmen handlar om Linda som blev mobbad under 12 år på sin arbetsplats. Filmen belyser delar av de kränkningar som hon fick utstå samt belyser det mönster som uppstår på en arbetsplats där mobbing och kränkningar finns.

Film 2 – Hot och våld på arbetsplatsen. Filmen tar upp en situation där en person uppträder våldsamt på ett socialkontor och hotar en socialsekreterare.

Film 3 – Säkerhet på arbetsplatsen. Här får vi möta Emilia som var med om en allvarlig arbetsplatsolycka i den malmgruva hon arbetade i.

Film 4 – Schyssta villkor på arbetsplatsen. Vi får träffa personer som berättar om konsekvenserna de upplevt av att känna otrygghet i sin anställning. Vi får också höra om hur Jamshid och hans arbetskamrater förbättrade arbetsmiljön på sin arbetsplats.

Varje film är omkring 8 minuter lång och belyser ett autentiskt fall. Till varje film finns ett material i lärarhandledningen som gör det möjligt för eleverna att bearbeta och fördjupa sig i temat.

Tanken är att man tillsammans först ser på filmen för att sedan arbeta vidare med valda delar av innehållet i lärarhandledningen. Filmerna finns att ladda ner/streama från arbetslivskoll.se/vara-filmer/

Innehållet i lärarhandledningen

Materialet i lärarhandledningen innehåller uppgifter som gör det möjligt för eleverna att bearbeta varje film/tema på olika sätt. Det går att variera arbetsformerna utifrån de behov och förutsättningar som finns i klassen. Varje tema har följande innehåll.

Diskutera innehållet i filmen

Alla filmer inleds med några frågor i syfte att bearbeta innehållet i filmen. Här kan det vara lämpligt att inventera förkunskaper och låta eleverna diskutera och bidra med egna erfarenheter. Frågorna är sorterade under tre rubriker.

Förtydliga. Inledningsvis finns frågeställningar som kan användas för att förtydliga innehållet i filmen. Vad handlade den om? Vem drabbades och hur tänker eleverna kring det specifika fallet?

Problematisera. Därefter presenteras ett antal frågeställningar som problematiserar innehållet i filmen. Här lyfts perspektivet till en mer generell nivå, och eleverna kan arbeta med temat på en mer övergripande nivå. Att koppla det som händer till andra situationer: Vad finns det för lagar och riktlinjer som reglerar det aktuella arbetsmiljöproblemet? osv.

Egna erfarenheter. Avslutningsvis ges några frågor där eleverna kan bidra med egna erfarenheter från praktik eller andra arbetsplatser. Tanken är att de ska ges möjlighet att tolka filmens tema till det egna yrket. Tanken med frågematerialet är att du som lärare ska kunna bearbeta filmen på olika sätt, göra ett urval som du anser passar bäst för elevgruppen.

Faktablad

Till varje tema finns ett faktablad med en sammanfattning om vad som gäller för det aktuella temat, det handlar om definitioner av olika begrepp, vilka regler och riktlinjer som reglerar just det här området samt information om ansvar och hur man som anställd ska agera. Syftet med faktabladet är att eleven snabbt ska få hjälp att förstå och tolka det regelverk som finns kring det aktuella temat.

Tre case

Varje film utgår från ett autentiskt fall, vilket är bra då det är ett bra sätt att konkretisera problemet. Till varje film finns tre korta "case", berättelser, som gör det möjligt att bredda perspektivet och arbeta med andra fall inom temat. Varje case avslutas med ett antal diskussionsfrågor som både förtydligar och problematiserar händelserna i caset samt det övergripande temat på olika sätt.

Ta reda på mer

Avslutningsvis finns en sida med information om lämpliga länkar för att ta reda på mer om temat. Eleverna uppmanas ta reda på mer om vad som gäller för just deras yrkesinriktning. Här ges också ett förslag på en checklista som kan användas för att ta reda på mer om det aktuella temat vid exempelvis praktik o dyl.

Kopplingar till ämnesplaner

Längst bak i lärarhandledningen finns ett avsnitt med kopplingar till aktuella ämnesplaner. Utöver hänvisningar till ämnen inom olika yrkesprogram redovisas de kopplingar som kan göras till ämnet samhällskunskap

Förslag på lektionsupplägg

En lektion, 45–60 minuter

1. Välj film på arbetslivskoll.se/vara-filmer/

Film 1 – Mobbning på arbetsplatsen

Film 2 – Hot och våld på arbetsplatsen

Film 3 – Säkerhetsarbete på arbetsplatsen

Film 4 – Schyssta villkor på arbetsplatsen

2. Titta på filmen tillsammans eller låt eleverna se den hemma som läxa.

3. Gör ett urval av frågor till filmen så att eleverna ges möjlighet att bearbeta och diskutera innehållet i den aktuella filmen. Här är det viktigt att ta vara på deras förkunskaper och ev. plocka upp delar som det kan vara lämpligt att fördjupa sig ytterligare i. Arbeta gärna in mindre grupper och låt grupperna redovisa för varandra, avsluta och sammanfatta i helklass.

4. I samband med att eleverna arbetar med innehållet i filmen kan det vara lämpligt att dela ut och låta eleverna ta del av faktabladet. Där finns en del förklarningar och begreppsdefinitioner och hänvisningar till gällande riktlinjer som ger eleverna underlag till mer kvalitativa diskussioner. Här kan det vara på sin plats att eleverna går ut på internet och söker mer fakta kring vad som gäller i det aktuella fallet, till exempel besöka arbetsmiljöverkets webbsida.

2–3 lektioner

5. Arbeta vidare med casen. Dela in klassen i mindre grupper och låt dem läsa och arbeta med de olika casen. Gör ett urval av frågorna och låt eleverna ta fram förslag på lösningar och idéer för hur de skulle agera i de olika situationerna. Här är det lämpligt att de hämtar ytterligare information om vad som gäller för deras yrke.

6. Låt eleverna presentera caset för övriga. Därefter redovisa sina svar på de frågor de arbetat med.

7. Den som vill ha ett underlag för bedömning kan låta använda sig av sina kunskaper för att sammanfatta arbetet. Utgå från de lagar och riktlinjer som gäller i det aktuella fallet och låt de resonera kring individer/grupper kan påverka eller påverkas på olika sätt.

Vidare fördjupning, praktikplats

8. Använd de avslutande delarna och låt eleverna fördjupa sig i det aktuella temat när de är ute på praktik. Låt dem sammanfatta en rapport om hur det ser ut på den arbetsplats de har praktiserat på.

KOPPLINGAR TILL KURSPLANER (GY 11)

.....

Samhällskunskap

Ämnet samhällskunskap har tydliga kopplingar i form av kunskaper om mänskliga rättigheter samt hur det fungerar på arbetsmarknaden. För den som vill använda uppgifterna för bedömningar enligt kunskapskraven kan utgå från:

- Händelserna på filmen *påverkar och påverkas* av individer, grupper och samhällsstrukturer,
- Händelserna i filmen där eleven *analyserar* orsaker och konsekvenser samt *argumenterar* lösningsförslag och egna åsikter.

Samhällskunskap 1a1 50 p

Förmågor som eleverna ska ges möjlighet att träna:

Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.

Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.

Centralt innehåll

- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen. Arbetsmarknadens sätt att fungera, anställningsvillkor.

Programgemensamma ämnen

Vad gäller de programgemensamma ämnena så handlar det i stor utsträckning om att ha kunskaper om de lagar och riktlinjer som gäller för de olika yrkesinriktningarna. I de fall man vill använda uppgifter för bedömningar är det viktigt att eleverna har haft möjlighet att ta reda på mer om vad som gäller för just deras yrkesinriktning.

Centralt innehåll några exempel

- Lagar och andra bestämmelser som reglerar arbetet inom branscherna.
- Bestämmelser och praxis när det gäller arbetsmiljö, säkerhet och yrkesetik inom sociala verksamheter.

Kunskapskrav några exempel

- I arbetet redogör eleven för lagar och andra bestämmelser som reglerar arbetet. Dessutom arbetar eleven utifrån de krav på säkerhet och miljö som reglerar arbetet.
- Eleven redogör för olika lagar och andra bestämmelser som styr verksamheterna och tar utgångspunkt i dem i sitt arbete.
- Dessutom motiverar eleven sina val med hänsyn till hälsa, miljö och ekonomi samt utifrån lagar och andra bestämmelser.
- Arbetet utförs i enlighet med lagar och andra bestämmelser.

Exempel på programfördjupningar från några yrkesförberedande program

Barn- och fritidsprogrammet

Fritids och friskvårdsverksamheter 200 p

- Lagar, förordningar och andra riktlinjer som styr fritids- och friskvårdsverksamheter.
- Bestämmelser och praxis när det gäller arbetsmiljö, säkerhet och yrkesetik.

Socialt arbete 200 p

- Lagar, förordningar, internationella överenskommelser och riktlinjer för sociala verksamheter.
- Bestämmelser och praxis när det gäller arbetsmiljö, säkerhet och yrkesetik inom sociala verksamheter.

Sociologi 100 p

- Innebörden av integritet, social kontroll, segregering och marginalisering.
- Diskriminering, jämställdhet och likabehandling.

Bygg- och anläggningsprogrammet

Ämne – Bygg och anläggning

Undervisningen i ämnet hälsa ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Förmåga att arbeta säkert med hänsyn till hälsa, arbetsmiljö och ergonomi.

Kurs – Bygg och anläggning 1

- Arbetsmiljö, hälsa, ergonomi och säkerhet samt riskbedömningar för arbetsuppgifterna.

Industritekniska programmet

Ämne – Människan i industrin

- Kunskaper om förebyggande systematiskt arbetsmiljöarbete och förmåga att ingripa vid olyckstillbud.

Kurs – Människan i industrin 1

- Introduktion till lagar och andra bestämmelser som reglerar produktion, företag och arbetsmarknad, till exempel bestämmelser om arbetsmiljö, anställningsskydd och arbetsrätt samt miljöbestämmelser och medbestämmandelagen.
- Förebyggande systematiskt arbetsmiljöarbete.

Vård- och omsorgsprogrammet

Ämne – Hälsa

Undervisningen i ämnet hälsa ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Kunskaper om arbetsmiljöns betydelse för hälsan samt förmåga att medverka till goda arbetsförhållanden.

Kurs – Ergonomi

- Arbetets och arbetsmiljöns påverkan på människors hälsa.

Examensmål

De tolv yrkesförberedande programmen har alla arbetsmiljö som en viktig del i utbildningen. I examensmålen finns formuleringar om hur frågor kring arbetsmiljö ska behandlas. Här nedan följer en genomgång av formuleringarna kring arbetsmiljö i examensmålen på de yrkesförberedande programmen.

Examensmål på yrkesförberedande program

Barn- och fritidsprogrammet

Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ingå i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

Bygg- och anläggningsprogrammet

Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser.

El- och energiprogrammet

Säkerhetsfrågor är av yttersta vikt för arbete inom de olika yrkesområdena. Utbildningen ska därför leda till att eleverna blir väl förtrodda med nationella och internationella överenskommelser om teknologi, informationssäkerhet, standarder, arbetssäkerhet och arbetsmiljö.

Fordons- och transportprogrammet

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om nationella och internationella överenskommelser, lagar och andra bestämmelser inom valt yrkesområde. Dessa kunskaper är till exempel viktiga för att skapa en bra arbetsmiljö och förebygga arbetsskador

Handels- och administrationsprogrammet

Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsrätt, arbetsmiljö och diskrimineringsfrågor i arbetslivet.

Hantverksprogrammet

Eleverna ska lära sig ett serviceinriktat förhållningssätt och att utföra arbetet med kvalitet och ansvarskänsla samt att kunna arbeta enligt gällande arbetsmiljölagar och föreskrifter.

Hotell- och turismprogrammet

Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

Industritekniska programmet

Inom området industri teknisk produktion ska utbildningen ge kunskaper om arbetets organisation, produktionsekonomi, resursanvändning samt systematiskt arbetsmiljöarbete

Naturbruksprogrammet

Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa.

Restaurang- och livsmedelsprogrammet

Utbildningen ska även ge kunskaper i arbetsmiljö, försäljning, service, hygien, näringslära, specialkost och alkoholservering.

VVS- och fastighetsprogrammet

Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser samt kännedom om nationella och internationella bestämmelser som gäller för yrket.

Vård- och omsorgsprogrammet

Utbildningen ska ge kunskaper och insikter om arbetsmiljöns betydelse för fysisk, psykisk och social hälsa samt om hur man kan samverka för att skapa goda och jämlika arbetsförhållanden.

KOPPLINGAR TILL ÄMNESPLANER (GY 25)

.....

Samhällskunskap

Ämnet samhällskunskap har tydliga kopplingar i form av kunskaper om mänskliga rättigheter, makt, demokrati och arbetsliv. Den som vill använda uppgifterna för bedömningar enligt kunskapskraven kan utgå från att:

- Händelserna i filmen påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
- Eleven analyserar och diskuterar samhällsfrågor med hjälp av relevanta begrepp, teorier, modeller och metoder.

Samhällskunskap Nivå 1 a1

Centralt innehåll:

- Demokrati som samhällsidé, de mänskliga rättigheterna och demokratibärande samhällsinstitutioner samt deras skydd. Sveriges totalförsvär. Rättsprinciper och rättsstaten i demokratin.
- ...arbetsliv, hållbarhet, jämlikhet och jämställdhet.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- För innehållet relevanta samhällsvetenskapliga begrepp, teorier och modeller i samband med samhällsfrågor.

Samhällskunskap Nivå 1b

Centralt innehåll:

- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen samt de mänskliga rättigheterna. Rättsprinciper och rättsstaten i demokratin.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap samt människors möjligheter och utmaningar utifrån varierande levnadsvillkor, till exempel beroende på kön och socioekonomisk bakgrund.
- För innehållet relevanta samhällsvetenskapliga begrepp, teorier och modeller i samband med samhällsfrågor

Programgemensamma ämnen

Vad gäller de programgemensamma ämnena så handlar det i stor utsträckning om att ha kunskaper om de lagar och riktlinjer som gäller för de olika yrkesinriktningarna. I de fall man vill använda uppgifter för bedömningar är det viktigt att eleverna har haft möjlighet att ta reda på mer om vad som gäller för just deras yrkesinriktning.

Centralt innehåll några exempel:

- Lagar och andra bestämmelser som reglerar arbetet inom branscherna.
- Bestämmelser och praxis när det gäller arbetsmiljö, säkerhet och yrkesetik.

Exempel på programfördjupningar på yrkesförberedande program

Barn- och fritidsprogrammet

Ämne – Fritid- och friskvård

- Riktlinjer, lagar och andra bestämmelser som gäller fritids-, bad- och friskvårdsverksamheter.
- Bestämmelser, rutiner och praxis när det gäller arbetsmiljö, förebyggande säkerhetsarbete, säkerhetsrutiner och yrkesetik.

Ämne – Socialt arbete

- Kunskaper om lagar och andra bestämmelser som gäller sociala verksamheter.
- Bestämmelser och praxis när det gäller arbetsmiljö och säkerhet samt yrkesetik inom sociala verksamheter.

Ämne – Sociologi

Samhällsstrukturers och aktörers inverkan på individers gemenskap och utanförskap i relation till sociala kategorier, till exempel etnicitet, nationalitet, kultur, religion, klass, genus och sexuell identitet.

Bygg- och anläggningsprogrammet

Ämne – Bygg och anläggning

Centralt innehåll:

- Introduktion till lagar och andra bestämmelser som gäller arbetsmiljö, däribland arbetsmiljö- och arbetstidslagen.
- Hälsa och ergonomi i arbetet samt arbetsställningarna och belastningars påverkan på kroppen.

Industri tekniska programmet

Ämne – människan i industrin

Centralt innehåll:

- Introduktion till lagar och andra bestämmelser som reglerar produktion och företag, till exempel bestämmelser om arbetsmiljö och arbetsrätt.
- Säkert och ergonomiskt arbete enligt rutiner och bestämmelser på arbetsplatsen däribland användning av skyddsutrustning.

Vård- och omsorgsprogrammet

Ämne – Hälsa och välbefinnande

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om och förståelse av hur människors hälsa och välbefinnande påverkas av samhällets utveckling.

FILM 2

Hot och våld på arbetsplatsen

.....

Diskutera innehållet i filmen

FÖRTYDLIGA

1. Sammanfatta kort vad som händer i filmen:

- Vad händer? Varför är mannen så arg? Vad är det mannen vill?
- På vilken sorts arbetsplats befinner vi oss?
- Vilket yrke har den person som mannen söker?
- Vilka är det som blir hotade i filmen?
- Vad tror du hände sen?

2. I situationer där hot och våld uppstår kan man ibland identifiera tre olika typer av roller.

- Offer (den som är utsatt för hot eller våld),
- Förförare (den som utför hot eller våldshandlingar).
- Åskådarna (den/de som ser på utan att göra något).

Placera de individer som finns i filmen i någon av rollerna:

- Den hotfulle mannen.
- Socialsekreteraren som mannen ville prata med.
- Receptionisten.
- Arbetskamrater till socialsekreteraren.
- Övriga i väntrummet.

PROBLEMATISERA

Hantera situationen

3. Hur tycker du att personerna i filmen hanterade situationen? Receptionist, övriga medarbetare, väktare.
4. Hade personerna i filmen kunnat agera på något annat sätt för att hantera den hotfulla situationen på ett bättre sätt? Hur då?

Förebygga

5. Om du skulle spekulera i orsakerna till mannens upprördhet vad skulle du då lyfta fram? Försök att beskriva hur du tror att hans livssituation ser ut?
6. Ge exempel på olika åtgärder som man kan vidta för att undvika att liknande situationer uppstår.
7. Verkade det finnas rutiner på denna arbetsplats för vad man ska göra när en situation som denna uppstår?
8. Tror du att utbildning i hur man bemöter aggressiva människor hade kunnat få receptionisten att agera på ett annat sätt?

Följa upp

9. Tänk dig att du var chef över socialkontoret på filmen. Vad skulle du göra för att följa upp det som precis hänt? (Vad behöver de anställda? Hur agera mot mannen? Vad behövs för att förebygga och förbereda personalen för liknande situationer?)
10. Hur tror du det känns att utsatts för hot, likt det som hände i filmen? På vilket sätt kan det påverka deras arbete i framtiden?
11. Bör mannen straffas för sitt agerande?

EGNA ERFARENHETER

12. Har du varit med om något liknande på din praktik, ditt sommarjobb, extraknäck eller liknande? I så fall, hur reagerade du då?
13. Tror du att detta är något som händer i det yrke du utbildar dig till?
14. Hur kan man förbereda sig för situationer som denna?

FAKTA OM HOT OCH VÅLD PÅ ARBETSPLATSEN

Våld och hot på arbetsplatsen är tyvärr inget ovanligt, det är också ett arbetsmiljöproblem som ökat den senaste tiden. Konsekvenserna för den anställda leder i många fall till både fysiskt och psykiskt lidande samt en arbetssituation som präglas av rädsla och stress. Bara vetskapen att det kan finnas risk för våld och hot skapar en psykisk belastning för dem som arbetar där. Det ställer stora krav på att det finns ett arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen som kan identifiera och hantera anställdas oro.

Yrken med förhöjd risk

Risken att bli utsatt för hot och våld i sitt arbete är större för vissa yrkesgrupper, till exempel är de som hanterar pengar eller andra värdefulla saker extra utsatta. Poliser, sjukvårdspersonal, busschaufförer och lärare är andra grupper där möten med aggressiva och hotfulla personer inte är ovanliga.

Om ett yrke innehåller flera av dessa riskfaktorer ökar riskerna för att utsättas för hot och våld:

- **Kvälls- och nattarbete.**
- **Ensamarbete.**
- **Makt- och myndighetsutövning.** Kan till exempel handla om att styra över om en person ska ha rätt till ekonomisk ersättning eller bestämma att en person ska frihetsberövas. Det första exemplet är vanligt för vissa yrken inom socialtjänsten och det andra exemplet är någonting som polisen gör regelbundet.
- **Arbete i brottsbelastade områden.**
- **Värdehantering.** Det kan till exempel vara att köra en värdetransportbil eller att sitta i kassan på en bank eller en matvaruaffär.
- **Yrkesmässiga möten med personer som uppträder hotfullt och våldsamt.**

Om man till exempel tittar på hur polisarbetet ute på fältet ser ut så upptäcker man att det arbetet omfattar många av punkterna ovan. I ett förebyggande arbete är det bra att ta sin utgångspunkt i dessa riskfaktorer.

Att diskutera

Hot och våld har blivit vanligare inom skolans värld vilket många lärare och skolläda vittnar om. Vilka av riskfaktorerna ovan finns inom läraryrket?

Arbetsmiljölagen

Våld och hot på arbetsplatsen regleras på ett allmänt plan i Arbetsmiljölagen. En situation där våld och hot på arbetsplatsen förekommer kan ju inte vara en bra arbetsmiljö. Det finns föreskrifter som mer specifikt reglerar problemet våld och hot på arbetsplatsen, *Våld och hot i arbetsmiljön AFS 1993:2*. Det finns dessutom mer detaljerade föreskrifter kopplat till olika verksamheter och de myndigheter som ansvarar för dessa. Där kan man till exempel se vilka föreskrifter som gäller poliser, sjuksköterskor med flera. De nämnda föreskrifterna ovan hittar du här: <http://www.av.se/lagochratt/afs/>

Vilket ansvar har arbetsgivaren?

Det är arbetsgivaren som har det yttersta huvudansvaret för arbetsmiljön på arbetsplatsen. Det är arbetsgivarens ansvar att se till att ett förebyggande arbete bedrivs som minimerar risken att anställda ska utsättas för våld och hot. Säkerhetsrutiner för vad som ska göras när sådana situationer uppkommer är en viktig del i detta arbete. I det förebyggande arbetet kan också utbildning i bemötande av människor i olika situationer vara till hjälp. Det är även viktigt att det finns rutiner och system för att rapportera alla incidenter samt hur man på arbetsplatsen ska följa upp händelser där någon anställd har utsatts för hot eller våld. Till exempel är arbetsgivaren ansvarig för att rapportering av händelser sker till arbetsmiljöverket och försäkringskassan i form av en arbetsskadeanmälan.

Vilket ansvar har den anställda?

Det viktigaste för den som är anställd är att följa de rutiner som har utarbetats för att hantera våld och hot. Om de följs och visar sig innehålla brister måste detta rapporteras och rutinerna förändras. Ansvar för skapa fungerande rutiner kring hur hot och våld ska förebyggas och hanteras har i slutändan arbetsgivaren.

Hur ska jag agera om jag eller andra drabbas?

Om du själv utsatts för våld eller hot eller känner dig orolig för att det ska ske ska du ta kontakt med din närmaste chef. Du kan också kontakta skyddsombudet på arbetsplatsen. Detsamma gäller om du ser någon annan drabbas. Om du själv utsatts för våld eller hot eller känner dig orolig för att det kan ske ska du ta kontakt med din närmsta chef. Du kan också kontakta skyddsombudet på arbetsplatsen. Om du utsatts ska din arbetsgivare alltid hjälpa dig att rapportera en arbetsskadeanmälan, den ska undertecknas av både arbetsgivare, skyddsombud och den drabbade. Detaljer kan vara svårt att minnas efter en tid. Dokumentera därför själv händelsen. Beskriv vad som hänt, datum, tid, vilka som var på plats och fota eventuella skador.

Vad kan min fackförening göra?

På din arbetsplats finns ett lokalombud från din fackförening. Denne kan du alltid kontakta för information om vad som gäller och för att få hjälp när något redan hänt.

1. RESTAURANGEN

Krister har precis börjat jobbar extra kvällar och helger på restaurang Matsäcken. Han är 17 år och det här är det första egna arbete han haft. Han går andra året på gymnasiet på Restaurang- och livsmedelsprogrammet. Restaurangen där han arbetar ägs av hans morbror.

En torsdagskväll vid niotiden är Krister på väg ut för att fylla på sallad ute i restaurangen. När han kommer ut från köket hör han skrik och ser i ögonvrån att det är någon sorts tumult vid bardisken. Redan när restaurangen öppnade kom det in en man som sedan dess suttit i baren och druckit och blivit allt mer högljudd. Nu ser Krister att mannen är mycket aggressiv, han står upp, skriker och hotar Kristers morbror som står i baren, "Om du inte ger mig en till öl så ska jag döda dig din jävel!"

Mannen är mycket hotfull och vid det här laget kraftigt berusad. Helt plötsligt rusar han åt Kristers håll och tar ett kraftigt tag i hans arm. Mannen höjer knytnäven, stirrar hotfullt på Krister och skriker "Vill du ha spö din lilla skitunge!", sen knuffar han undan Krister med våldsam kraft och springer ut. Krister faller baklänges, salladen virvlar omkring honom och han landar på rygg på golvet.

FRÅGOR ATT DISKUTERA

1. Vilka är det som blir hotade i den här situationen?
2. Alkohol är en bidragande orsak till en stor del av de hot och våld som sker inom restaurangbranschen. Är hotet mindre allvarligt för att den som hotar är berusad? Eller är det tvärt om?
3. Vad kan personalen på restaurangen göra för att undvika att den här typen av situationer uppstår? Fundera kring vilka förebyggande åtgärder de skulle kunna vidta?
4. Vilka rutiner när det gäller våld och hot bör man ha på en bar eller restaurang där det säljs mycket alkohol? Går det att hantera den här typen av situationer på ett bättre sätt?
5. Vad tycker du att arbetsgivaren (i det här fallet morbrodern) ska göra för att följa upp den här händelsen? Vad kan han göra för att personalen (Krister till exempel) ska känna sig trygg att arbeta vidare.
6. Undersök vilka regler som gäller i restaurangbranschen. Tag också kontakt med någon restaurang och undersök hur just de bedriver sitt arbete mot våld och hot.

2. BENSINMACKEN

Rana arbetar vissa helger och kvällar på en bensinmack i närheten av där hon bor. Hon är 18 år och går det sista året på gymnasiet på det ekonomiska programmet. Just den här natten arbetar hon tillsammans med Niels som arbetat länge på den här bensinmacken.

Vid halvtolv på kvällen går Niels ut och lämnar Rana själv i butiken för att hjälpa en kvinna att hyra ett släp. När Rana är ensam kommer två män i butiken, de går direkt fram till Rana vid kassan. De ser stressade och hotfulla ut.

Den ene drar fram en kniv och skriker att Rana ska lägga pengar och cigaretter i påsen som han slänger fram på disken. Den andra mannen står lugnt bredvid och stirra hela tiden på henne. Hon uppfattar att han håller i något svart metalliskt under jackan.

"Snabba på, öka tempot!" skriker mannen med kniven. Rana känner hur hon börjar kallsvettas och hon känner sig mycket rädd. Hon vet inte vad hon ska göra, men snabbt rafsar hon ihop det pengar som finns i kassan, hittar några limpör cigaretter och lägger in allt i påsen. Mannen river tag i påsen och vänder sig om och de två männen lämnar butiken springande.

Lika fort som situationen uppstod är den över, det hela känns överkligt. Rana börjar skaka i hela kroppen, och nu känner hon hur rädslan, ilskan och chocken börjar komma.

FRÅGOR ATT DISKUTERA

1. I det här fallet klarade sig Rana bra, men hur tror du det känns att bli utsatt för den här typen av hot?
 2. Hur tror du att det påverkar Ranas arbete i framtiden? På vilket sätt kan den upplevelsen påverka hennes liv?
 3. Kan man göra något för att hantera hotfulla situationer som denna på ett bättre sätt?
 4. Hur kan man förebygga den här typen av händelser? Vilken åtgärd är effektivast:
 - Installera kameraövervakning
 - Anställa väktare
 - Bygga om kassan så att personalen får bättre skydd
 - Utbilda kassapersonalen i självförsvar
 - Se till att det alltid är minst två personer i kassan
 - Eget förslag
- Välj de förslag du anser är bäst och motivera varför.*
5. Hur kan man på bästa sätt följa upp den här typen av händelser?
 6. Undersök vilka regler som gäller för arbete i butik på natten. Vad gäller för ensamarbete? Ta också kontakt med någon nattöppen butik och undersök hur just de bedriver sitt arbete mot våld och hot. Sök på "förebygga butiksran" eller gå in på brottsförebyggande rådets hemsida och läs mer om vad man kan göra. bra.se

3. PÅ TÅGET

Det är fredag eftermiddag, och på lokaltåget från Helsingborg är det fullt av resenärer. Med på tåget finns även ett antal fotbollssupportrar på väg hem från en match mellan två allsvenska lag. Tågvärden på tåget är den 23-åriga Maxime, som arbetar deltid som samtidigt som hon studerar på universitetet.

Fotbollssupportrarna är till en början ganska lugna, men det är några individer som börjar bli ganska högljudda och stökiga. Andra resenärer har tagit kontakt med Maxime om att de känner sig oroliga. Hon har vid flera tillfällen pratat med dem om att lugna ner sig, och sagt till dem att de inte får dricka medhavd alkohol och att de ska respektera övriga resenärer. Stämningen är ganska obehaglig.

Precis innan tåget rullar in på slutstationen uppstår en högljudd diskussion mellan några fotbollssupporters och en annan resenär. Maxime ser sig tvungen att ingripa och säga ifrån. Situationen verkar lugna ner sig, men när Maxime ska gå därifrån känner hon ett hårt slag över örat. När hon vänder sig om står två hotfulla personer framför henne, de knuffar till henne och säger att hon ska passa sig noga. "Ett ord till från dig din lilla skit och du kommer att få näsan spräckt", skriker en av dem samtidigt som han höjer näven framför henne. Chockad och rädd står Maxime kvar samtidigt som alla lämnar tåget på stationen.

Efter ett tag samlar hon ihop sig och tar kontakt med trafikcentralen. Hon berättar om vad som hänt, men de har inte tid att prata. De avfärdar händelsen, tycker hon överdriver och ber att hon hör av sig när hon har lugnat ner sig.

FRÅGOR ATT DISKUTERA

1. Vad var det som hände på tåget?
 - Hur uppstod situationen?
 - Vem drabbades?
2. Vad tycker du att Maxime ska göra nu?
3. Vad hade Maxim kunnat göra för att det här inte skulle hända?
4. Vad hade andra kunnat göra?
 - Tågföretaget?
 - Övriga resenärer?
 - Supporters?
 - Vilka åtgärder är i så fall effektivast?
5. Vilket ansvar har tågföretaget för att ta hand om det som Maxime varit med om?
6. Vilka lagar och regler gäller för hot och våld?

Om du vill arbeta vidare med dessa frågor så presenteras här några bra länkar att börja med:

Arbetsmiljöverket, AV, är en myndighet som ansvarar för arbetsmiljöfrågor i Sverige. Här kan du hitta information om vad som gäller på den svenska arbetsmarknaden då det gäller våld och hot:

www.av.se/

Prevent är en ideell organisation som ägs gemensamt av arbetsgivares och arbetstagares organisationer. Här finns information och tips kring våld och hot och hur det kan förebyggas:

www.prevent.se/amnesomrade/svara-situationer/hot-och-vald/

I **Vårdhandboken** kan du lära om hur ett förebyggande arbete mot hot och våld kan bedrivas inom vården:

www.vardhandboken.se/Texter/Hot-och-vald-inom-varden/Forebyggande-arbete/

.....

Vad gäller på din APL-plats?

För dig som går på yrkesförberedande ingår, som du vet, Arbetsplatsförlagt lärande, APL. Du kommer då att vistas på en arbetsplats där det yrke du utbildar dig till utövas. Det är viktigt att du vet vad som gäller på den arbetsplatsen när det gäller rättigheter och skyldigheter. Här kommer därför ett antal punkter som du kan ta reda på och checka av och som handlar om det tema som detta material fokuserar, hot och våld.

- Vilka risker för hot och våld finns inom ditt yrke, på din arbetsplats? Här kan du till exempel utgå från de riskfaktorer som presenteras på sida 2 i detta material. Du kan också skaffa dig information från de som arbetar där.
- Var, när och hur brukar hot och våld uppkomma på din arbetsplats?
- Finns det en lokal handlingsplan för hur man arbetar med hot och våld och i så fall var hittar du den?
 - Vad innehåller den?
 - Bedrivs det ett förebyggande arbete arbetsplatsen?
 - Är det tydligt vad som ska göras om någon utsätts?
 - Var ska man vända sig om man utsätts eller ser andra utsättas?
 - Vem har huvudansvaret för dessa frågor på arbetsplatsen?
- Vilken/vilka fackföreningar är vanligast inom ditt yrke.
- Vem/vilka är lokalombud för fackföreningen på din arbetsplats?
- Finns det ett skyddsombud och i så fall vem är det?